

Cristina Banciu

Liliana Ciupercă

Infracțiunile de corupție **Ghid de interpretare și investigare**

Ediția 2

Editura C.H. Beck
București 2020

Cuprins

Abrevieri.....	VII
Capitolul I. Morală, etică, drept. Necesitatea normei juridice	1
Secțiunea 1. Morală, etică, drept. Necesitatea normei juridice.	
Norme privind răspunderea magistraților	1
§1. Morală, etică, dreptul	1
§2. Necesitatea normei juridice.....	4
§3. Norme privind răspunderea magistraților	5
Secțiunea a 2-a. Corupția. Definiții. Clasificări.....	11
§1. Corupția. Definiții	11
1.1. Dimensiuni	13
1.2. Cauze	13
1.3. Reglementări interne	13
§2. Clasificări	13
Secțiunea a 3-a. Cadrul legislativ intern și extern	18
§1. Legislația anticorupție la nivel național	18
§2. Legislația anticorupție la nivel internațional și european.....	18
Capitolul II. Organele de cercetare a infracțiunilor de corupție.....	20
Secțiunea 1. Direcția Națională Anticorupție	20
§1. Atribuțiile Direcției Naționale Anticorupție	20
§2. Competența Direcției Naționale Anticorupție.....	21
§3. Moduri de sesizare a Direcției Naționale Anticorupție	23
Secțiunea a 2-a. Sesizarea infracțiunilor de corupție de către organizații neguvernamentale	27
Secțiunea a 3-a. Specificul unor mijloace de probă și procedee.....	33
§1. Măsurile de supraveghere tehnică, investigații, colaboratorii, martorii	33
1.1. Conservarea materialelor obținute prin măsura supravegherii tehnice	51
§2. Măsurile de protecție a martorilor, investigații, colaboratorii	131
2.1. Martorul amenințat, vulnerabil, protecția martorilor.....	131
2.2. Exemple din practica judiciară	148
§3. Raportul de constatare tehnico-științifică și raportul de expertiză	154
3.1. Exemple din practica judiciară	159
§4. Interceptările	164
Capitolul III. Particularități ale infracțiunilor de corupție	173
Secțiunea 1. Particularități ale infracțiunilor de corupție conform reglementărilor interne	173
§1. Cadrul legislativ intern.....	173

1.1. Elemente specifice.....	173
1.2. Mențiuni suplimentare.....	274
Secțiunea a 2-a. Elemente constitutive ale infracțiunilor de corupție.	
Obiect. Subiect activ	275
§1. Obiectul.....	275
§2. Subiectul activ.....	276
2.1. Exemple din practica judiciară	283
Capitolul IV. Individualizarea pedepselor	417
Secțiunea 1. Noțiune și criterii de aplicare a individualizării pedepselor.....	417
§1. Scurt istoric cu privire la evoluția instituțiilor privind individualizarea pedepselor	417
1.1. Exemple din practica judiciară	427
Secțiunea a 2-a. Rolul și importanța referatului de evaluare	479
Secțiunea a 3-a. Pedepse complementare și cele accesorii.....	483
Bibliografie.....	487
Index alfabetic.....	491

Capitolul I Morală, etică, drept. Necesitatea normei juridice

Secțiunea 1. Morală, etică, drept. Necesitatea normei juridice. Norme privind răspunderea magistraților

Motto

*„unde trebuie să încetez să fiu moral
nu mai am nicio putere” – J.W. Goethe*

§1. Morala, etica, dreptul

Cu multe mii de ani în urmă s-a născut în conștiința oamenilor conceptul de *dreptate*, ceea ce a marcat trecerea de la arhaism la cultură.

Dreptatea, spunea Jean-Jacques Rousseau¹ în Contractul social, este „echivalentă cu principiul justiției și implică proporționalitatea”, iar Aristotel² arăta că dreptatea „este un termen median ceea ce explică de ce principiul justiției are un rol regulator în aplicarea dreptății”.

Platon³ în dialogul „Republica” (*Politeia*) abordează ca teme principale: binomul *dreptate-nedreptate*, necesitatea morală pentru stat și pentru individ de a-și întocmi viața după dreptate, precum și principiul bunei rânduieți a societății.

Pentru a putea exista, statul trebuie clădit pe ideea de dreptate, pe care o definește ca fiind: a) îndatorirea de a spune adevărul; b) dreptul celui mai tare; c) a înapoia cuiva un lucru pe care l-ai împrumutat de la el.

Scopul organizării sociale este, în concepția sa, tocmai înfăptuirea dreptății care la nevoie urma să fie impusă prin forță celor ce se împotriveau legii.

Nedreptatea, spune Platon, este „răscoala unei părți a sufletului împotriva întregului acestuia”, și că „nimeni nu este drept de bunăvoie, ci doar silnic. Astfel, neexistând un bine propriu (al dreptății), oricând și oriunde omul se gândește că e în stare să săvârșească nedreptăți. Căci toată lumea crede în sinea ei că e mai profitabilă nedreptatea, iar dacă cineva, stăpân pe atari puteri, nu va voi să făptuiască nedreptăți și nu se va atinge de bunul altuia, va fi socotit de către cei ce îl cunosc omul cel mai nenorocit sau neghiob. Desigur ei îl vor lăuda unii față de ceilalți, amăgindu-se astfel reciproc, de frică să nu pătească vreo nedreptate”.

¹ Erudit Iluminist, 1712-1778.

² 384-322 î.e.n., filosof grec, întemeietorul științei politice, ca știință de sine-stătătoare.

³ 427-347 î.e.n., filosof și discipol al lui Socrate și învățător al lui Aristotel.

Pe baza acestor concepte au fost emise inițial regulile nescrise, iar mai târziu acestea au îmbrăcat și forma scrisă, fie pentru a proteja întreaga comunitate, fie unele grupuri din cadrul ei, prin impunerea de obligații, interdicții, permisiuni, sancționarea celor care nu se conformează acestora. Uneori regulile au fost impuse împotriva voinței majorității în folosul unei minorități sau chiar a unui individ.

Aceste reguli au avut la bază valorile generate de concepțiile dominante privind originea, valoarea și sensul existenței umane. Astfel, s-a întrupat binomul *valoare-normă* menit să protejeze sistemul de interese promovat la un anumit moment, conform idealului uman.

Conceptul binelui cu antipodul său, răul, a stat la baza *moralei*, ca primă formă organizată de manifestare a conștiinței umane și a valorilor emaneate de aceasta.

Etimologic, cuvântul provine din limba latină, în care prin *mos-mores-moralis* se denumeau obiceiul, datina, obișnuința.

Potrivit definiției date de Dicționarul Explicativ al Limbii Române, prin morală, moralitate, se înțelege: 1. însușirea a tot ce este moral, natura, caracterul, valoarea unui fapt, a conduitei unei persoane sau colectivități din punct de vedere moral; 2. comportare, conduită, moravuri în conformitate cu principiile moralei, cinstei, bună-purtare.

Morala este obiectul de studiu al *eticii*, ca știință filosofică, iar *deontologia* este o parte a eticii ce se ocupă de îndatoririle profesionale, datoriile specifice unei profesii, ansamblul obligațiilor pe care o profesiune se angajează să le respecte pentru a garanta o practică conformă cu etica.

Dacă morala nu este rezultatul unui proces de gândire deoarece ea spune doar dacă un fapt/acțiune, este moral-morală sau nu (a ucide este rău, greșit, imoral), are puternice influențe religioase și este relativă (cum spunea Blaise Pascal¹, „ce e bine dincolo de Pirinei este rău dincoace de Pirinei”), etica este rezultatul procesului respectiv, existând doar acțiuni congruente cu un curent etic și acțiuni incongruente.

Etimologic, denumirea eticii provine din limba greacă – *ethos* ceea ce înseamnă lăcaș, locuință, loc natal, morav și *ethicos* utilizat atunci când se discuta despre principiile comportamentului uman, știința ethosului, adică a moralei.

Deși existentă din timpul lui Aristotel, a fost ridicată la rangul de ramură distinctă a cunoașterii de către Socrate², care arăta că scopul filosofiei – dragostea de înțelepciune – nu este acumularea cantitativă de cunoștințe, ci efortul omului de a se studia pe sine și de a descoperi în propriul său suflet valoarea universală și eternă – *binele*.

Dreptul, reprezentat de forma scrisă a regulilor ancorate în morală, este deosebit atât de aceasta, cât și de etică, deoarece, spre deosebire de ambele care se pronunță cu privire la valoarea actelor – bine sau greșit – acesta definește ceea ce este permis sau nu [„uciderea unei persoane se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi” (art. 188 C.pen.)].

Denumirea provine din limba latină *jus, justus*, ceea ce înseamnă conform dreptului. Sensul originar este însă unul religios, desemnând jurarea, angajarea

¹ 1623-1662, filosof, matematician și fizician francez.

² 469-399 î.e.n., filosof, cea mai reprezentativă figură a gândirii grecești.

printr-o formulă sacră. De aceea jurământul era sacru în antichitate, iar cel care îl încălca era sancționat aspru. Din *jus* a derivat *justus, justitia*.

Justiția latină a separat binele de conotația religioasă începând cu *Legea celor XII Table*¹ constând în sistematizarea completă a obiceiurilor și publicarea lor pe 12 table de bronz – afirmând că ea este construită pentru a face bine și nu rău în societate (din nou binomul ce stă la baza moralei!). Titus Livius² afirma că această lege constituie izvorul întregului drept public și privat (*forus omnis publici privatiq̄ue iuris*), iar Marcus Tullius Cicero³, la 400 ani după publicare, arăta că „memorarea ei constituie o lecție obligatorie pentru elevi, o *carmen necessarium*”. Ea este de influență grecească și cuprinde dispoziții de drept civil, drept constituțional, procedură civilă și penală; nu a fost niciodată abrogată, deși conținutul ei scris a fost distrus în anul 390 î.e.n., a fost aplicată timp de 11 secole în varianta orală, după care a căzut în desuetudine.

Justiția se întemeiază pe respectarea drepturilor altuia și acordarea dreptului ce se cuvine fiecăruia, în numele legii și al adevărului.

Justiția socială, ca și concept socio-economic, afirmă că este injust ceea ce nu este socialmente acceptabil – spre exemplu, inegalitățile salariale întemeiate pe calificările profesionale diferite sunt considerate juste deoarece sunt acceptate de majoritatea cetățenilor (nu se cunosc cazuri în care un muncitor cu o calificare inferioară să pretindă drepturi salariale echivalente cu cele ale unei calificări superioare).

Justiția socială se aplică prin *norme*, care reprezintă regulile de conduită obligatorie cu caracter general și impersonal stabilite prin lege sau alte acte normative cu forță egală.

Inițial, între morală și drept a existat o relație sincretică, cum este, de exemplu, Codul lui Hammurabi, care era centrat pe „normele juridice de echitate datorite poporului pentru a călăuzi cu dreptate pe cei asupriți”.

În dreptul tradițional hindus *dharma* – termen de origine sanscrită – desemna înțelegerea acțiunii potrivite care trebuie întreprinsă pentru a se îndeplini datoria (sensul existenței pe acest pământ). Mai este cunoscută și ca legea antică a dreptății/legea cosmică – *Sanatana Dharma*. *Adharma* este lipsa dreptății, acțiunea ilicită, nedreaptă, iar *karma* este legea cauzei și efectului (acțiunii și reacțiunii) care intervine în raport de calea aleasă, *dharma* sau *adharma*.

În dreptul chinez comandamentul moral, principiul „*li*” are prioritate asupra celui juridic „*fa*”.

La geto-daci dreptul cutumiar era compus din normele de drept consfințite de opinia publică a tribului, care avea o dublă sarcină: prevenirea oricăror încălcări prin mijloace pasive, prin simpla prezență; intervenția activă atunci când normele au fost încălcate, când un individ sau mai mulți primejduiesc siguranța tuturor.

Constantin Noica⁴ arăta despre normele juridice faptul că acestea au fost denumite *lege* de către români cu înțelesul de norme scrise, denumirea provenind de

¹ 449 î.e.n.

² 59-17 î.e.n., istoric roman, autorul istoriei Romei, *Ab urbe condita* (De la întemeierea sa) din anul 753 î.e.n. până în anul 17 î.e.n.

³ 107-44 î.e.n., filosof, politician, jurist, orator, consul roman.

⁴ 1909-1987, filosof și scriitor român.

la latinescul „*religio*”, adică o lege pe dinăuntru, prin credință și conștiință. La români noțiunea de *lege* era unită cu aceea de *dreptate*, iar aceasta cu aceea de *echitate*, astfel că în feudalismul dezvoltat formula des uzitată în actele de judecată domnești era „după lege și dreptate”. Așa s-au născut și expresiile populare „cum e legea” adică cum se cuvine, cum se cade, și „pe legea mea” adică pe conștiința mea.

Și grecii aveau o viziune etică asupra dreptului, legea însăși era extrasă din principiul moral al echității, iar romanii așezau dreptul sub semnul moralei. Cicero arăta că dreptul derivă de la natură, justiția este naturală și ca atare imuabilă și necesară.

Odată însă cu dezvoltarea religiei creștine, în Evul Mediu, dreptul dobândește un statut prioritar față de morală, ceea ce se sesizează de unii dintre marii gânditori ai epocii.

Christian Thomasius (1655-1728), considerat a fi unul dintre întemeietorii gândirii juridice germane, în „*Fundamentae juris naturae et gentium ex sensu commisi deducta*” scrisă în anul 1705 distinge între misiunea dreptului – de a asigura raporturile exterioare dintre oameni prin reglementări ce formează obligații perfecte, sancționabile și misiunea moralei, legată de viața interioară, a conștiinței, și care formează obligații imperfecte, negarantate.

Dacă în morală, prin alegerea efectuată de individ, se confruntă o acțiune cu alta a aceluiași subiect, în drept se confruntă acțiuni diferite ale unor subiecți diferiți, de aceea morală ar fi unilaterală, iar dreptul bilateral. Se poate spune astfel că neokantianul Giorgio Del Vecchio¹ care definea morală ca *etică subiectivă*, iar dreptul ca *etică obiectivă* are întru totul dreptate.

Liantul dintre ele persistă în continuare și acesta constă în conștiința, viața interioară a individului care stă la baza răspunderii juridice, atunci când individul devine subiect de drept. Aceasta deoarece răspunderea lui juridică se raportează la intențional, buna sau reaua-credință, consimțământul și viciile acestuia, deci la conștiința sa, ceea ce în drept se numește latura subiectivă.

§2. Necesitatea normei juridice

Motto „singurul lucru pe care îl știu este că nu știu nimic” – Socrate

Toate comunitățile, indiferent de forma de organizare socială, au fost dominate de dorința de ordine și securitate bazate pe dreptate, astfel s-ar putea concluziona că a existat un proces evolutiv în care tendințele de grup și individuale au trecut de la conștiința bazată pe dreptate la cea întemeiată și pe obligație, vinovăție și răspundere, care de altfel sunt formele esențiale ale judecării juridice.

Dar această ordine nu vine de la natură, ci este constituită de către oameni prin intermediul *ordinii de drept* care după cum spunea Jean-Jacques Rousseau „dă omului libertatea civilă în schimbul libertății naturale” pentru că „omul s-a născut

¹ 1878-1970, fondatorul și președintele Societății Italiene de filosofie a dreptului.

Reședință
liber, dar pretutindeni este în lanțuri” sau, cum spune un adagiu antic, „individul nu poate fi liber decât în cetate și prin cetate”.

Legea în dreptul roman este definită ca orice convenție care obligă părțile, acordul dintre magistrat și popor prin care magistratul propune, poporul acceptă propunerea care devine *lex*, normă obligatorie pentru toți supușii.

Astfel se naște interdependența dintre individ și societate, reprezentată de instituțiile și autoritățile statale, care cuprinde drepturi și obligații pentru ambele părți, un fel de contract social, în sensul apropiat celui enunțat de Jean-Jacques Rousseau în „Contractul social” – în care fiecare individ cedează comunității drepturile sale, în schimbul lor devenind membru ale acesteia. „Ca parte a comunității el primește în dar drepturile tuturor membrilor legați de întreg. Individul este privit atât ca particular, cât și ca parte a suveranului. În consecință, oricine refuză să se supună voinței generale va fi constrâns de corpul întreg”.

Problema centrală – în viziunea sa – este aceea a „rezolvării conflictului dintre cerințele justiției cu cele ale individului mânat de instincte, pasiuni”. Se propune nu suprimarea pasiunilor, căci ar fi împotriva naturii, ci de a le pune în armonie cu cerințele justiției. „Dacă cetățenii nu vor avea conștiința că interesele lor profunde coincid cu justiția, ordinea socială nu va fi stabilă”.

Caracterul de clasă al dreptului este explicat prin aceea că – „cel mai puternic nu este niciodată destul de puternic încât să fie totdeauna stăpânul dacă nu-și transformă puterea în drept și nu schimbă ascultarea în datorie”.

Așadar *datoria*, a cărei denumire provine din grecescul *odeon* (ceea ce trebuie făcut), reprezintă necesitatea de a îndeplini o acțiune prin respectarea normelor stipulate de lege. Immanuel Kant¹ punea chiar ideea de datorie și dreptate înaintea problemei binelui. Dreptatea, constituie în fapt, în opinia sa, un criteriu al binelui.

§3. Norme privind răspunderea magistraților

Datoria anumitor categorii de profesii – magistrați, funcționari publici – a fost din cele mai vechi timpuri considerată a fi de o importanță majoră pentru asigurarea ordinii sociale, iar nerespectarea ei, atunci când a produs un prejudiciu, a atras întotdeauna o caracterizare specială a neîndeplinirii datoriei – abuz de autoritate, abuz de putere, corupție, precum și o răspundere substanțială.

*Legiuirea Caragea*² introduce infracțiuni noi – abuzul *slujbașilor*, *traficul de influență*, infracțiuni comise în folosirea dovezilor în proces.

*Codul Calimach*³ consacră *răspunderea civilă întemeiată pe vinovăție*, indiferent de forma intenției și *răspunderea pentru fapta îngrijitorului* – mai puțin pentru prunc și nebun.

¹ 1724-1804, filosof german.

² 1818, Primul Cod de legi al Țării Românești, promulgat de domnitorul fanariot Ion Gheorghe Caragea.

³ Codul civil al Moldovei, alcătuit de o pleiadă de juriști eminenți ai epocii, în frunte cu Cristian Flechtenmacher, la inițiativa domnitorului Scarlat Calimachi (Calimach), care l-a promulgat în 1817, scris inițial în limba greacă și aplicat până în anul 1865.

*Regulamentele Organice*¹ au introdus pentru prima dată inamovibilitatea judecătorilor, dar și supunerea lor față de lege, obligația de a motiva hotărârile, consacrarea salarizării și a pedepselor pentru *luare de mită*, au înființat procuratura.

*Codul penal din anul 1865*² clasifică infracțiunile în *crime, delictes și contravenții* în raport de pedepsele aplicabile. În categoria crimelor și delictelor sunt cuprinse cele îndreptate împotriva *intereselor publice* legate mai ales de exercitarea funcțiilor administrative. Unele erau comise de funcționari, mai ales în exercitarea funcțiilor – îndemn la rebeliune, *abuz de putere*, delapidare. Altele erau împotriva acestei categorii – nesupunerea cetățenilor față de măsurile luate de autoritățile statului, opunerea față de ordinele autorităților, uzurparea de titluri.

Codul de procedură penală din anul 1936 prevedea că „persoana care, fiind dată judecării, a fost achitată printr-o hotărâre definitivă sau față de care s-a dat o ordonanță de neurmărire, rămasă definitivă, avea drept la despăgubiri, dacă a fost deținută preventiv, însă numai în cazul când hotărârea constată că faptul pretins săvârșit nu s-a comis sau că nu a fost săvârșit de cel care a fost deținut preventiv”.

Nu avea drept la despăgubiri cel care a mai suferit condamnări în materie corecțională sau criminală, nici cel care în cursul urmăririi sau procesului a stânjenit sau a încercat să stânjenească, darea pe față a adevărului.

Statul, reprezentat prin Ministerul Justiției, era obligat la plata acestor despăgubiri pe baza hotărârii de achitare a celui deținut preventiv sau pe baza unei ordonanțe de neurmărire rămasă definitivă și avea prevăzută acțiune de regres în contra celor ce au luat măsura deținerii preventive, numai în cazul când a existat rea-credință sau neglijență din partea lor.

Ulterior, prin *Legea nr. 726/1943 de organizare judecătorească*, abrogată prin *Legea nr. 640/1944*, s-a introdus acțiunea recursorie potrivit căreia judecătorii puteau fi chemați în judecată de către persoanele pe care le-au judecat, după ce în prealabil se dăduse o hotărâre disciplinară, dacă, printre altele, judecătorii au lucrat cu viclenie sau au fost mituiți.

*Codul de procedură penală din 1968*³ prevedea că orice persoană care a fost arestată, iar apoi a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată, respectiv orice persoană care a fost condamnată definitiv, iar în urma rejudecării cauzei s-a stabilit prin hotărâre definitivă că nu a săvârșit fapta imputată ori că acea faptă nu există, avea dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite, dacă în urma rejudecării cauzei se stabilea prin hotărâre definitivă că nu a săvârșit fapta imputată ori că acea faptă nu există. În cazul în care repararea pagubei era acordată, statul avea acțiunea în regres împotriva aceluia care cu rea-credință sau din gravă neglijență a provocat situația generatoare de daune.

*Legea nr. 92/1992 pentru organizare a judecătorească*⁴, în vigoare până la data de 27 septembrie 2004, a reintrodus răspunderea disciplinară a magistraților, care

¹ Primele legi fundamentale cu valoare de Constituție, aplicate în perioada 1821-1832 până în 1948.

² Aplicat până în 1937, având ca surse de inspirație Codul penal prusian din 1851 și Codul penal francez din 1810.

³ M.Of. nr. 78 din 30 aprilie 1997.

⁴ M.Of. nr. 197 din 13 august 1992.

răspundeau disciplinar pentru abaterile de la îndatoririle de serviciu, precum și pentru comportările care dăunează interesului serviciului sau prestigiului justiției.

Erau considerate ca fiind abateri disciplinare: întârzierea sistematică în efectuarea lucrărilor; absențele nemotivate de la serviciu; intervențiile sau stăruințele pentru soluționarea unor cereri privind satisfacerea intereselor lor sau ale membrilor familiei, în afara cadrului legal, precum și imixtiunea în activitatea altui magistrat; atitudinile ireverențioase în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu; nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter; activitățile publice cu caracter politic; manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale; refuzul nejustificat de a îndeplini o îndatorire ce le revine potrivit legilor și regulamentelor sau încălcarea altor obligații decurgând din prezenta lege; neglijența repetată în rezolvarea lucrărilor; încălcarea altor prevederi ale legii, referitoare la incompatibilități și interdicții privind pe magistrați.

Prin *Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată*¹, se introduce o nouă formă de răspundere a magistraților.

Astfel, în dispozițiile art. 94 din *Legea nr. 303/2004, republicată*, se prevede că judecătorii și procurorii răspund civil, disciplinar și penal, în condițiile legii, răspunderea disciplinară intervenind pentru abaterile de la îndatoririle de serviciu, precum și pentru faptele care afectează prestigiul justiției.

Potrivit Legii nr. 303/2004, republicată, constituie *abateri disciplinare*: manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale ori prestigiului justiției, săvârșite în exercitarea sau în afara exercitării atribuțiilor de serviciu; încălcarea prevederilor legale referitoare la incompatibilități și interdicții privind judecătorii și procurorii; atitudinile nedemne în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu față de colegi, celălalt personal al instanței sau al parchetului în care funcționează, inspectori judiciari, avocați, experți, martori, justițiabili ori reprezentanții altor instituții; desfășurarea de activități publice cu caracter politic sau manifestarea convingerilor politice în exercitarea atribuțiilor de serviciu; refuzul nejustificat de a primi la dosar cererile, concluziile, memoriile sau actele depuse de părțile din proces; refuzul nejustificat de a îndeplini o îndatorire de serviciu; nerespectarea de către procuror a dispozițiilor procurorului ierarhic superior, date în scris și în conformitate cu legea; nerespectarea în mod repetat și din motive imputabile a dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor ori întârzierea repetată în efectuarea lucrărilor, din motive imputabile; nerespectarea îndatoririi de a se abține atunci când judecătorul sau procurorul știe că există una din cauzele prevăzute de lege pentru abținerea sa, precum și formularea de cereri repetate și nejustificate de abținere în aceeași cauză, care are ca efect tergiversarea judecării; nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter, precum și a altor informații de aceeași natură de care a luat cunoștință în exercitarea funcției, cu excepția celor de interes public, în condițiile legii; absențe nemotivate de la serviciu, în mod repetat sau care afectează în mod direct activitatea instanței ori a parchetului; imixtiunea în activitatea altui judecător sau procuror; nerespectarea în mod nejustificat a dispozițiilor ori deciziilor cu caracter administrativ dispuse în

¹ M.Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005.

conformitate cu legea de conducătorul instanței sau al parchetului ori a altor obligații cu caracter administrativ prevăzute de lege sau regulamente; folosirea funcției deținute pentru a obține un tratament favorabil din partea autorităților sau intervențiile pentru soluționarea unor cereri, pretinderea ori acceptarea rezolvării intereselor personale sau ale membrilor familiei ori ale altor persoane, altfel decât în limita cadrului legal reglementat pentru toți cetățenii; nerespectarea în mod grav sau repetat a dispozițiilor privind distribuirea aleatorie a cauzelor; obstrucționarea activității de inspecție a inspectorilor judiciari, prin orice mijloace; participarea directă sau prin persoane interpuse la jocurile de tip piramidal, jocuri de noroc sau sisteme de investiții pentru care nu este asigurată transparența fondurilor; lipsa totală a motivării hotărârilor judecătorești sau a actelor judiciare ale procurorului, în condițiile legii; utilizarea unor expresii inadecvate în cuprinsul hotărârilor judecătorești sau al actelor judiciare ale procurorului ori motivarea în mod vădit contrară raționamentului juridic, de natură să afecteze prestigiul justiției sau demnitatea funcției de magistrat; nerespectarea deciziilor Curții Constituționale ori a deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii; exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență.

Abaterile disciplinare sunt menționate în dispozițiile art. 99 din Legea nr. 304/2004, republicată.

Sancțiunile disciplinare se pot aplica judecătorilor și procurorilor numai de către Consiliul Superior al Magistraturii, proporțional cu gravitatea abaterilor și sunt: avertismentul; diminuarea indemnizației de încadrare lunare brute cu până la 20% pe o perioadă de până la 6 luni; mutarea disciplinară pentru o perioadă de până la un an la o altă instanță sau la un alt parchet, situate în circumscripția altei curți de apel ori în circumscripția altui parchet de pe lângă o curte de apel; suspendarea din funcție pe o perioadă de până la 6 luni; excluderea din magistratură.

În dispozițiile art. 96 din Legea nr. 303/2004, republicată, se prevede că statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea sa este stabilită în condițiile legii și nu o înlătură pe aceea a judecătorilor și procurorilor care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.

Pentru repararea prejudiciului, persoana vătămată se poate îndrepta cu acțiune numai împotriva statului, reprezentat prin Ministerul Finanțelor Publice, iar după ce prejudiciul a fost acoperit de stat în temeiul hotărârii irevocabile, statul se poate îndrepta cu o acțiune în despăgubiri împotriva judecătorului sau procurorului care, cu rea-credință sau gravă neglijență, a săvârșit eroarea judiciară cauzatoare de prejudicii.

Termenul de prescripție a dreptului la acțiune în toate cazurile (prevăzute de prezentul articol) este de un an de la data comiterii abaterii.

Art. 46 alin. (6) din *Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii*, republicată¹, prevede că acțiunea disciplinară poate fi exercitată în termen de 30 de zile de la finalizarea cercetării disciplinare, dar nu mai târziu de 2 ani de la data la care fapta a fost săvârșită.

¹ M.Of. nr. 628 din 1 septembrie 2012.

Respect pentru oameni și țară

Este de menționat și faptul că prin Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală¹ se prevede că persoana care a fost privată nelegal de libertate sau care a fost condamnată definitiv, indiferent dacă pedeapsa aplicată sau măsura educativă privativă de libertate a fost sau nu pusă în executare, are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite în cazul în care, în urma rejudicării cauzei, după anularea sau desființarea hotărârii de condamnare pentru un fapt nou sau recent descoperit care dovedește că s-a produs o eroare judiciară, s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare.

În cazul în care repararea pagubei a fost acordată, precum și în situația în care Statul român a fost condamnat de către o instanță internațională pentru eroare judiciară sau arestare nelegală, *acțiunea în regres* pentru recuperarea sumei achitate poate fi îndreptată împotriva persoanei care, cu rea-credință sau din culpă gravă, a provocat situația generatoare de daune sau împotriva instituției la care aceasta este asigurată pentru despăgubiri în caz de prejudicii provocate în exercițiul profesiei.

Statul trebuie să dovedească în cadrul acțiunii în regres, prin ordonanța procurorului sau hotărâre penală definitivă, că cel asigurat a produs cu rea-credință sau din culpă gravă profesională eroarea judiciară sau privarea nelegală de libertate cauzatoare de prejudicii.

Mai trebuie amintit și faptul că în art. 99¹ alin. (1) din Legea nr. 303/2004, republicată se arată că „există rea-credință atunci când judecătorul sau procurorul încalcă cu știință normele de drept material ori procesual, urmărind sau acceptând vătămarea unei persoane” și există gravă neglijență atunci când „judecătorul sau procurorul nesocotește din culpă, în mod grav, neîndoielnic și nescuzabil, normele de drept material ori procesual”.

Sunt de amintit și mențiunile DCC nr. 263/2015² prin care s-a respins o excepție de neconstituționalitate a art. 96 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, și în care se statuează că, în ceea ce privește încălcarea unor drepturi sau vătămarea unor interese legitime ale altor persoane, care își au izvor în activitatea profesională a magistraților, atât judecătorii, cât și procurorii sunt obligați ca, prin întreaga lor activitate, să asigure supremația legii, să respecte drepturile și libertățile persoanelor, motiv pentru care orice nesocotire a principiului legalității este de natură să atragă răspunderea lor penală, disciplinară sau civilă.

S-a statuat faptul că judecătorii și procurorii răspund penal, civil și disciplinar numai în condițiile instituite de Legea nr. 303/2004, ceea ce nu echivalează cu încălcarea principiului egalității cetățenilor în fața legii, întrucât diferența de reglementare are o justificare obiectivă și rațională ce ține de consolidarea independenței funcționale și personale a corpului membrilor magistraților.

¹ M.Of. nr. 486 din 15 iulie 2010.

² M.Of. nr. 415 din 11 iunie 2015.

Astfel, Curtea a identificat trei tipuri de răspundere a magistraților generată de exercitarea funcției specifice, și anume penală, disciplinară și civilă.

În ce privește răspunderea penală sau disciplinară, Curtea a constatat faptul că orice persoană interesată are deplina libertate de a formula împotriva judecătorului/procurorului o acțiune, care poate îmbrăca fie forma unei plângeri penale, fie forma unei sesizări adresate Inspecției Judiciare din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii, în condițiile art. 45 alin. (1) din Legea nr. 317/2004.

Prin urmare, s-a reținut că, din perspectiva răspunderii penale, nu există nicio diferență de tratament între magistrați și alți cetățeni, întrucât, dacă sunt lezate valorile sociale ocrotite de legea penală, aceștia, indiferent că sunt sau nu magistrați, pot fi incriminați ca subiecți activi ai unor infracțiuni.

Totodată, Curtea a precizat faptul că nu poate fi pus semnul egalității între situația juridică în care se află magistrații și situația juridică a altor categorii socioprofesionale ale căror statute sunt reglementate de alte legi speciale.

În ce privește cea de-a treia formă de răspundere a magistraților, respectiv cea civilă, Curtea a constatat faptul că este indisolubil legată de activitatea desfășurată în exercitarea atribuțiilor de serviciu și presupune o greșeală care îmbracă forma unei erori judiciare. Pentru a se putea solicita dreptul la despăgubiri fundamentat pe o eroare judiciară este necesar ca aceasta să fie dovedită.

Potrivit art. 52 alin. (3) din Constituție, răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare, în raport cu victima prejudiciată, revine, întotdeauna și fără excepție, direct și nemijlocit, statului.

Victima erorii judiciare nu are la dispoziție posibilitatea formulării unei acțiuni directe în repararea prejudiciului împotriva magistratului - judecător sau procuror - căruia i-ar putea fi imputabilă săvârșirea erorii judiciare.

De altfel, în acord cu art. 3 din Protocolul nr. 7 adițional la Convenție, Curtea a reținut că rațiunea recunoașterii unei erori judiciare nu constă în tragerea la răspundere civilă, penală sau disciplinară a unui magistrat, ci în acordarea dreptului persoanei vătămate la despăgubirile aferente. Acest fapt nu înseamnă că răspunderea magistratului este înlăturată de plano, deoarece, dimpotrivă, judecătorul sau procurorul vinovat de producerea erorii judiciare răspunde în subsidiar, dar numai față de stat, care, potrivit art. 52 alin. (3) teza finală din Constituție reflectat în art. 96 alin. (7) din Legea nr. 303/2004, are împotriva sa o acțiune în regres, admisibilă dacă sunt întrunite anumite condiții.

Din perspectiva reparării prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, Curtea a apreciat că legiuitorul a distins după cum acestea sunt o consecință a existenței erorii în procese penale sau în alte procese.

În ce privește eroarea judiciară din procesele penale, dispozițiile legale criticate - art. 96 alin. (3) din Legea nr. 303/2004 - au făcut trimitere la dispozițiile din Codul de procedură penală, iar în ce privește eroarea judiciară ce a izvorât din alte procese, aceleași norme - art. 96 alin. (4) din Legea nr. 303/2004 - au instituit dreptul persoanei vătămate la repararea prejudiciului după ce, în prealabil, a fost pronunțată o hotărâre definitivă